

ALTERNATIVNÍ PEDAGOGIKY

Podkladem pro přednášku jsou níže uvedené publikace v plné, nebo v částečné přenesené citaci.

Literatura:

1. Průcha, J.: *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2001. ISBN: 80-7178-584-9
2. Papagiannis, G. J., Easton, P. A., Owens, J. T.: *The school restructuring movement in the USA: an analysis of major issues and policy implications*. Paris: UNESCO, 1992
3. Kosová, B.: *Hodnotenie jako prostriedok humanizácie školy*. TRIAN s.r.o Banská Bystrica, 1997, ISBN 80-8055-067-0
4. Hopf, A.: *Sociální pedagogika pro učitele*. Praha: Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta, 2001. ISBN 80-7290-053-6
5. Hrabal, V.st. Hrabal, V. ml.: *Diagnostika*. Praha: UK-nakladatelství Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0319-5
6. Čačka, O. a kolektiv: *Psychologie imagitivní výchovy a vzdělávání s příklady aplikace*. Brno, Masarykova univerzita: Doplněk, 1999. ISBN 80-7239-034-1
7. Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: *Pedagogický slovník*. Praha, Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
8. Střelec, S. (ed): *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzity, 2005. ISBN 80-210-3687-7.

PROČ A JAK SE ŠKOLSTVÍ A VZDĚLÁVÁNÍ MĚNÍ

Škola současnosti není určitě taková, jakou si ji ještě pamatujeme z našeho mládí.

Můžeme odpovědně konstatovat, že

„...dosud asi nikdy v historii lidské civilizace **nedocházelo** k tak **významným změnám** ve školství a vzdělávání, jež se realizují nebo plánují nyní, v období elektronické komunikace a informační exploze, globální ekonomika apod.“ (1, s.9)

Školy s **alternativními prvky pedagogik** (užívaný termín alternativní školy), s nimiž se setkáváme.

**Školy s alternativními prvky pedagogik
(užívaný termín alternativní školy),
s nimiž se v nejrůznějších podobách dnes setkáváme,
jsou součástí těchto dramatických přeměn.**

„Proto chceme-li správně porozumět tomu, proč vůbec
alternativní školy vznikají a fungují,

musíme objasnit podstatu celkových změn

ve školství a vzdělávání, a to nejen v českém prostředí, nýbrž i
v mezinárodním kontextu“. (1, s.9)

ZMĚNY V OBSAHU VZDĚLÁVÁNÍ

Nepochybně zásadní změna nastala (a průběžně stále probíhá) v obsahu vzdělávání.,
přičemž mnohé předměty byly **zachované**
(matematika),
některé byly **vyřazeny** (branná výchova,
astronomie, výrobní praxe apod.), některé
přibyly (rodinná výchova, informatika apod.).

STRUKTURA SYSTÉMU VZDĚLÁVÁNÍ

Z předchozího vyplývá, že ke změnám ve strukturování předmětů ve své podstatě **výrazně nedošlo**. Novými strukturálními prvky jsou tzv. **integrované předměty**, např. na gymnáziích předmět Základy společenských věd v kurikulu obsahuje témata : ekonomiky, politologie, přírodních věd, psychologie, sociologie aj. dle volby .

KDO MÁ MÍT VLIV NA KONTROLU A ŘÍZENÍ AUTONOMNÍ ŠKOLY V OBCI :

školská správa

rodiče žáka

celá veřejnost

jak daleko může jít autonomie poskytovaná
školám

a jak přitom zachovávat určitou míru vnějšího
řízení

a kontrolami nad školami ?

ZDOKONALOVÁNÍ ŠKOLSTVÍ(ZŠ)

Spojuje několik složek :

- výzkum kvality a efektivity škol
- teorie školských reforem a inovací
- pedagogická prognostika
- vzdělávací politika

ZŠ zahrnuje dílčí a krátkodobé inovace lokálního charakteru ,

Také rozsáhlé reformy celostátního rozsahu spojené s podstatnými změnami ve školství

Uplatňuje se pojem **RESTRUKTURALIZACE VZDĚLÁVÁNÍ (restructuring)**.

Příslušný termín znamená „**signifikantní změnu vzdělávání**“ ve smyslu radikální reformy podle evropského pojetí (Papagiannis, Easton, Owens, 1992, s.2):

Restrkturalizace se vztahuje ke třem rozhodujícím oblastem vzdělávání :

- obsah a metody vyučování
- organizace a řízení škol
- rozdělování a využívání finančních prostředků

tyto tři oblasti reformy jsou ve vzájemné interakci a jako celek vytvářejí produkty vzdělávání.

HUMANIZACE ŠKOLY

(3, s.6)

Skupina amerických pedagogů a psychologů zveřejnila podmínky a cíle humanizace školy pro orientační potřebu učitelů:

1. Humanistická pedagogika akceptuje potřeby žáků a vytváří možnosti poznávání a programů jako celku, přičemž bere **ohled na potenciál žáků**.
2. Ulehčuje žákům vyjádření svého vlastního současného stavu a možnost vyzkoušet si své síly a snaží se **u všech o rozvinutí vědomí vlastní hodnoty**.
3. Klade důraz na osvojování základních schopností žít ve společnosti vytvořené z několika kultur (**multikulturní společnosti**). Toto zahrnuje akademickou, osobní, interpersonální, komunikační a ekonomickou oblast.

. 4. Snaží se o osobní podíl na pedagogických rozhodnutích a praktikách. Za tímto účelem má v úmyslu **zahrnout žáka do procesu své vlastní výchovy.**

. 5. Uznává důležitou úlohu pocitů a používá **hodnoty a vnímání jedince jako nedílnou součást procesu výuky.**

. 6. Vytváří **učební klima podporující růst osobnosti**, které má být žákem vnímáno jako zajímavé, plné porozumění, poskytující podporu a neohrožující strachem.

. 7. Pěstuje v žácích opravdový **respekt před hodnotami** bližního a schopnost řešit konflikty (ASCD 1978,s.9)

Z uvedeného můžeme vyvodit, že pomoc žákům spočívá ve formulování a aplikování principu dobrovolnosti, s ohledem na individuální životní dráhu a skupinovou orientaci (Hopf, 2001).

Autor také zformuloval postupy německé humanistické pedagogiky do těchto orientačních bodů:

1. **brát** v ohled **potřeby** žáků
2. **rozvíjet** všechny oblasti osobnosti
3. **ulehčit** žákovi popsat svůj současný stav
4. **učinit** ze žáka vychovatele sebe sama
5. **přiznat** důležitou roli pocitům
6. **vytvořit** učební klima plné porozumění, podpory a klima zbavené strachu
7. **rozvíjet** opravdový respekt pro hodnoty bližních

Závěrem A. Hopf shrnuje, že při **dodržování humanizačních postojů** se zvyšuje pravděpodobnost, že učitelův styl výchovy a způsob interakce bude

vnímat subjekty jako schopné se samostatně řídit,

nikoliv jako ovládané a kontrolované objekty.

„Problém učitelů není kde, kdy a na kom získávat údaje, **ale jako to dělat validně, spolehlivě a objektivně**“ (Hrabal, 2002).

Doposud nedošlo ke komplexním systémovým změnám. To, co v současnosti probíhá, jsou jenom dílčí změny. Stále „...**setrvává mnoho lidí pracujících ve školství pro jistotu v intencích těch požadavků, které si zvykli plnit po dobu své školní docházky.**“

Velká část stávajících škol se u nás stále ještě drží **tradičního zkoušení naučených poznatků**, dlouhých výkladů, stejně jako pasivity a poslušnosti žáků“. (Čačka, 1999, s.308).

ALTERNATIVNÍ ŠKOLA [1]

[1] Lit.:

Průcha, J.: Alternativní školy a inovace ve vzdělávání.

Praha, Portál, 2001;

Svobodová, J., Jůva, J.: Alternativní školy. Brno,

Paido 1996;

Rýdl, K.: Alternativní pedagogické hnutí v současné společnosti. Brno, Vyd. F. Zeman 1994.

Pedagogická slovník :

„Obecný termín pokrývající všechny druhy škol (soukromé i státní, veřejné), které mají jeden podstatný rys:

odlišují se od hlavního proudu standardních (běžných, normálních) škol určité vzdělávací soustavy.

Odlišnost může spočívat ve **specifičnostech obsahu vzdělávání, organizace a metod výuky, hodnocení vzdělávacích výsledků žáků apod.**

ALTERNATIVNÍ MOŽNOSTI VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ

(Svobodová, J., 2005)

ALTERNATIVNÍ[1] – současné alternativní možnosti výchovy a vzdělávání v české škole:

Čtyři státem nabízené vzdělávací programy

- Základní škola
- Obecná škola
- Národní škola
- Rámcový vzdělávací program

[1] Základ v lat alter, (jiný, odlišný, druhý, na výběr), Svobodová J.

Nejznámější pedagogické koncepce z období reformní pedagogiky:

Montessoriovská

- Waldorfská
- Daltonský plán

Winnetská soustava

- Jenská
- Freinetovská

- **Škola podporující zdraví**
 - **Tvořivá škola**
- **Integrovaná nebo Inkluzivní škola**
 - **Otevřená škola**
 - **Komunitní škola**

školy církevní a soukromé

Nejznámější **alternativní produkty** uvedu pouze
informativně,

nebot' tyto vzdělávací koncepce mají již dostatečný
výběr informačních zdrojů.

Maria Montessofi (1870-1952) založila svůj první Dům dětí v Římě v r. 1907 pro malé děti z ulice.

Měla podíl především na **rozvíjení předškolní pedagogiky**.

Hlavními atributy jejího systému pro senzomotorickou (smyslově pohybovou) výchovu jsou **didaktický materiál**

(bohatá soustava pomůcek) a **pedagogicky upravené prostředí** (nábytek a koberce, tabule, kliky, zařízení).

Její práce byla založena na pedocentrismu, což vede k individuálnímu přístupu k dítěti.

www.montessoricr.cz

Waldorfská pedagogika

První školu založil **Rudolf Steiner** (1861-1925),
pro děti továrních dělníků tabákové firmy
Waldorf-Astoria.

Základem koncepce je antroposofie, která sice
není obsahem výuky, ale nezbytná je v přípravě
učitelů.

Z antroposofie vycházejí výchovné postupy, ale
záleží na učiteli nebo učitelských sborech, jak
antroposofii chápou a jak s ní pracují.

Antroposofie

Soustava filozoficko-pedagogických názorů na výchovu člověka vytvořená rakouským filozofem a pedagogem R. Steinerem (1861-1925).

Antroposofie se hlásí ke křesťanství, avšak zároveň začleňuje i některé prvky **východoasijských a jiných náboženství.**

Je základem koncepce *waldorfské školy*, jejímiž zastánci je přijímána. Některými odborníky je kritizována jakožto "mytická", nebo dokonce "okultní světonázorová výchova".

Škola bývá prezentována jako:

**svobodná (volná),
jednotná,
koedukovaná,
všeobecná.**

Jedná se o ucelený výchovný a vzdělávací systém, který má některá organizační výchovná specifika - **výuku v epochách** podle rámcových osnov,

předmět eurytmie,
zvláštní postavení učitele ve třídě,
řízení školy kolegiem učitelů,
velký podíl rodičů na práci školy,
Žákovské forum,
vlastní systém vzdělávání učitelů.

Waldorfská škola je rozšířena po celém světě, v Brně je jedna mateřská a jedna základní škola tohoto typu (www.waldorf.cz).

Daltonská pedagogika

Autorkou daltonské koncepce (název podle města Dalton, Massachusetts, USA), je **Helen Parkhurstová (1887-1959)**.

Do dnešního dne se vyvinula daltonská koncepce jako způsob organizace práce ve třídě nebo škole, **respektující vlastní tempo dětí v učení, jejich volbu (z předložené nabídky témat) a možnost spolupracovat s ostatními spolužáky (svoboda, samostatnost, spolupráce).**

Podporuje:

**inciativu,
dodržování dohodnutých dohod a pravidel,
odpovědnost za vlastní práci
nebo rozhodnutí.**

Samostatná práce i volnost se stimuluje pomocí instrukcí nebo zadání.

Začleňuje se také **vyučování skupinové** a nevyklučují se ani klasické vyučovací hodiny.

Daltonská škola je nejvíce rozšířena v Holandsku. Informace o brněnských školách v Asociaci daltonských škol v ČR a Dalton International uvádí např. portál www.ceskaskola.cz.

Nedostatky daltonského plánu

měla překonat **winnetská soustava**,
kterou uvedl do života
CARLETON WOLSEY WASHBURNE (1889-1968)
ve Winnetce u Chicaga.

Učební látka byla rozdělena na **dvě části**:

první část, obsahující nutné základní učivo,
měl každý žák absolvovat individuálně svým tempem jako v daltonském plánu;
druhou, tvořivou část, založenou na praktických úkolech ze života, řešil žák ve
skupinové spolupráci.

Do skupin se žáci zařazovali podle individuálních zájmů a schopností.

Avšak ani tento systém zcela nepřekonal nedostatky daltonského plánu, jeho
individualismus, formalismus a fragmentárnost ve vzdělání.

Jenská pedagogika

Autor Jenského plánu

Peter Petersen (1884-1952)

koncipoval jenskou školu jako
učení ve společenství.

Zrušením ročníků se vytvářejí smíšené kmenové skupiny (nižší 1.-3. třída, střední 4.-6. třída, vyšší 7. a 8. třída, mladistvých 9.-10. třída), posilující různost a spolupráci mladších a starších dětí.

Mezi organizační formy činnosti v jenském plánu patří
práce v denních a týdenních plánech,
v kruhu,
v kurzech
a volná práce.

Uplatňují se metody :
rozhovoru,
hry a
slavnosti.

Prostor třídy je vybaven jako "školní obývací pokoj", v němž kmenová skupina působí na vytváření nejzdravějších způsobů vzájemného působení a soužití věkově rozdílných dětí.

Jenská škola je nejrozšířenější v Holandsku a v Německu. V ČR jsou školy, které využívají prvků jenského plánu.

Freinetovská pedagogika

Zakladatelem moderní, pracovní školy byl
Celestin, Freinet (1896-1966).

V centru jeho pedagogiky stojí

dítě jako jedinec,

který je tvořivým členem společnosti

a má se na jejím rozvoji podílet

Moderní škola **neklade** důraz na množství látky určené k pamětnímu učení,

ale na **zdraví a elán individua, na jeho aktivitu,**

využití bohatých vzdělávacích možností **za použití pracovního materiálu a techniky.**

Zajímavou metodou práce ve freinetovské škole je postup podle **individuálního plánu,**

práce s tiskařským strojem,
korespondence s ostatními školami,
práce s kartotékou,
práce v "dílničkách",

zkoumání, hledání a experimentování mimo školu, využití učebních materiálů, které nemusejí být vždy používány přesně určeným způsobem atd. Freinetovské školy jsou rozšířeny především ve Francii, ale také v Belgii, Holandsku a Dánsku.

OTEVŘENÁ ŠKOLA, OTEVŘENÉ VYUČOVÁNÍ

Otevřená škola je obecné

označení takové školy,

která se **otevívá navenek** vůči okolní komunitě

a **dovnitř** vůči svému osazenstvu

- žákům, učitelům a rodičům.

Otevřené vyučování je způsob školní práce, pocházející ze 60. a 70. let 20. sto-letí z USA a Anglie, kde se rozvíjelo pod názvem "open education".

KOMUNITNÍ ŠKOLA (centrum)

A KOMUNITNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Komunitní školou se může stát **každá škola**, která kromě tradičního vzdělávání a výchovy ve třídách poskytuje vzdělávání, ale také relaxaci a může nabídnout aktivní trávení volného času (sportovní, kulturní aktivity) při zapojení místní komunity do tohoto procesu.

Má k dispozici školní prostory a maximálně využívá materiálních i lidských zdrojů, je otevřená odpoledne, večer i o víkendech.

Chod školy mohou ovlivňovat nejen učitelé, ale i děti (prostřednictvím školního parlamentu) a jejich rodiče.

PROJEKT ŠKOLA PODPORUJÍCÍ ZDRAVÍ (ZDRAVÁ ŠKOLA)

Program Škola podporující zdraví

směřuje k výchově ke zdravému způsobu života v
nejširším slova smyslu.

Dvěma integrujícími principy činnosti škol
podporujících zdraví jsou

**- respekt k přirozeným potřebám
jednotlivce a - rozvíjení komunikace a
spolupráce.**

VZDĚLÁVACÍ PROGRAM ZAČÍT SPOLU (Step by Step)

Vzdělávací program Začít spolu je **alternativní vzdělávací program** s důrazem

na individuální přístup k dítěti a partnerství školy s rodinou a okolní komunitou.

V České republice se uplatňuje od roku 1994 v mateřských a od roku 1996 i v základních školách. (Ve 24 zemích světa je program znám pod mezinárodním označení Step by Step.), Je realizován za podpory Sorosovy nadace

ITV - INTEGROVANÁ TÉMATICKÁ VÝUKA

Američanka **Susan Kovaliková**, autorka systému,
vytvořila svůj vzdělávací model

**na základě zkušeností z práce s nadanými dětmi (které se
ve škole nudily).**

Jejím cílem byla změna školy v takové prostředí, kde by talentované
děti dostaly adekvátní příležitost, další podněty přímé zkušenosti. Při **té
příležitosti si uvědomila,**

že i ostatní děti,

které nebyly vybrány jako nadané,

touží po zajímavé škole, která by nabízela zajímavé učení a kam by
chodily rády.

Chtěla vytvořit školu, **kde by dostaly svoji šanci všechny děti.**

ITV je založena na výzkumech mozku a jejich aplikace do školní praxe.

"DOKÁŽU TO?"

Pedagogický projekt je určen jednotlivým pedagogům i celým školám.

Nabídku programu tvoří systém kurzů, zaměřených

- na zavedení osobnostní a sociální výchovy do škol,

- na podporu vztahu rodiny a školy,

- na vedení školy

- a na spolupráci pedagogického sboru a okolní komunity.

Projekt hledá nové cesty a nové nápady pro změnu školy a může pomoci k vytvoření vzdělávacího programu

INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

(dříve DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ)

Domácí vzdělávání bylo v České republice dosud možné bez pevného právního ukotvení. Jeho oficiální status byl "pokusné ověřování odlišné organizační formy základního vzdělávání - tzv. domácí vzdělávání".

Tento experiment **vznikl na žádost rodičů**, kteří nedůvěřovali současné škole a usilovali o uplatnění práva **postarat se o své děti sami**.

Od počátku existence programu se potýkali s nemalými problémy.

Domácí vzdělávání **nebylo právem rodičů**, ale výjimečnou vzdělávací příležitostí danou rodičům, pro výjimečné případy řešení

specifických vzdělávacích potřeb některých žáků 1.-5. ročníku základní školy

E -LEARNING

5.12.2007

43

DĚKUJI ZA POZORNOST

DĚKUJI ZA
POZORNOST

DĚKUJI ZA
POZORNOST

DĚKUJI ZA POZORNOST

DĚKUJI ZA
POZORNOST

DĚKUJI ZA
POZORNOST

DĚKUJI ZA
POZORNOST

DĚKUJI ZA POZORNOST

5.12.2007

44